

MARTIN ŠRAJER / 10. 6. 2022

Vrať se do hrobu

V životě člověka nastávají chvíle, kdy rekapituluje, ohlíží se zpět a klade si otázku, čeho doposud dosáhl a zda to nemohlo být lepší. Tak jako třicátník Víťa Jakoubek, protagonista přestavbové komunální satiry *Vrať se do hrobu*.

Filmem z konce osmdesátých let, kdy již bylo přípustné poukazovat přímějí na společenské problémy, byť ideálně ne moc velké a nejlíp formou snadno stravitelné, nanejvýš lehce nahořklé komedie, režisérský debutoval Milan Šteindler. Tvůrce spjatý s divadlem Sklep na sebe upozornil již svými famáckými filmy *Výtah* a *Kapr na černo*, za které obdržel studentské ceny.

Zatímco Šteindler na FAMU studoval režii, Halina Pawlovská na stejné instituci absolvovala obor dramaturgie a scenáristika. Společně pak napsali scénář k *Vrať se do hrobu*. V explikaci publikované na stránkách *Filmu a doby* svou generační tragikomedii představili jako příběh o touze, hledání, realitě, vzpouře, marnivosti, práci, lásce a pomíjivosti.

Přes tuto neobyčejnou tematickou šíři je film sevřený zacílením na jednu postavu, jejíž hledisko neopouští. Konkrétně na promovaného sociologa v Kristových letech, který hodlá pod záštitou blíže neurčeného ústavu realizovat výzkum „Hodnotný systém maturující mládeže“. Po příchodu na vybrané gymnázium je ovšem pokárán za nepřezutí a promptně zařazen mezi rozjívené studentstvo.

Nové roli se Jakoubek vzpírá jen krátce. Do chvíle, než mu dojde, že takto snáz splyne s prostředím a bude moct hormonálně neklidné chlapce a děvčata sledovat v jejich přirozeném prostředí. Přes jeho „fotrovský“ outfit a popletené chování, kdy nedokáže ani s přesností říct, kolik je mu let, jej teenagerský kolektiv rychle přijímá.

Výzkumný pracovník, připadající si ve svém osobním i pracovním životě nedoceněný, pod vlivem mladého kolektivu upravuje vlastní hodnotový žebříček a začíná reflektovat

svou neukotvenost, pociťovanou tehdy, a stejně tak nejspíš i dnes, mnoha lidmi jeho věku, kterým přes materiální zaopatřenost ke štěstí stále cosi chybí.

Jakoubek před návratem na gympl den co den s prázdným výrazem vyráží do práce mezi stejně znuděné a „zpracované“ kolegy, aby se z ní večer nenaplněný vrátil za manželkou Janou (Dana Batulková) a dvěma syny. Nad svou situací nemá kapacitu přemýšlet. Rozhodnutí za něj činí druzí. Právě díky poslušnosti, s jakou přijímá cizí příkazy, dokáže tak lehkou zaplout mezi adolescenty.

Bez námitek se podvoluje učiteli, který jej přísně nabádá, aby se v budově školy zul, i ředitelce, jež mu do kávy namísto cukru nechtě nasypala sůl – Jakoubek ani v jednom případě neprotestuje, ač by mohl a měl. Prostě přijímá pozici přidělenou systémem, který zosobňují uvedené authority.

Po setkání s mládím ale ožívá a sám mládne. Ze šedivě nevýrazného dospělého muže, který dělal jen to, co se má, ze zosobnění průměrnosti, se mění v mladíka v tričku a džínách, který chodí na diskotéku, flirtuje s osmnáctiletou spolužačkou Evou (Klára Pollertová) a šplhá po stromech.

Najednou vyčnívá, budí pozornost a pohoršení. Noví kamarádi jsou z jeho nově objevené schopnosti spontánně se těšit z blbostí nadšení. V očích manželky, učitelů a tupých funkcionářů (jednoho z nich, snad v předtuše své role v *Pelíšcích*, ztvárnil Jaroslav Dušek), kteří se bojí mít vlastní názor a dál opakují bezobsažná hesla, je však nepochopitelnou anomálií.

Ačkoli bylo původním Jakoubkovým záměrem lépe pochopit chování mládeže, nakonec se toho dozvídá víc o svých vrstevnících a vlastní rezignované existenci bez ambicí a ideálů.

Přestože film minimálně občasnou Šteindlerovou deklamací, absurdními scénkami a kritikou ubíjející pracovní rutiny (zde podtrhnuté opakujícími se scénami ospalé porady a upoceného setkání s uklízečkou) navazuje na „sklepáckou“ poetiku, spíše se jej nabízí zařadit do linie klasických studentských veseloher jako *Škola, základ života* (1938) nebo *Cesta do hlubin studákovy duše* (1939).

Podobnost s oběma zmíněnými tituly ovšem spočívá především v některých situacích a generačních střetech. Zvolenou perspektivou dospělého, který se vrací do školních

lavic, má *Vrať se do hrobu* blíž k moderní variaci na uvedenou klasiku, ke komedii Ladislava Smoljaka a Zdeňka Svěráka *Marečku, podejte mi pero!* (1976).

Také doboví kritici Šteindlera spojovali s populárními komedii zmíněné dvojice a dávali jej za vzor nadějněho mladého autora, který nenatáčí podbíživé frašky.

Inteligentní, do detailu promyšlená komedie i po letech podává věrohodný portrét člověka určité doby a věku i obraz koloběhu naší ukoptěné, jednotvárné každodennosti, z níž kvůli nepolevujícímu pracovnímu záprahu nemáme sílu a odvahu vystoupit. Když Jakoubek svůj pobyt mezi maturanty shrnuje větou „Prostě z nich vyrostou stejní blbci, jako jsme my“, dotýká se skutečnosti nejen soukromé a rodinné, ale i obecně společenské.

Vrať se do hrobu (Československo 1989), režie: Milan Šteindler, scénář: Milan Šteindler, Halina Pawlovská, kamera: Miroslav Čvorsjuk, hudba: Miloslav Halík, hrají: Milan Šteindler, Dana Batulková, Klára Pollertová-Trojanová, Kryštof Koláček, Matěj Peprník, Halina Pawlovská, Eva Holubová a další. Filmové studio Barrandov, 96 min.